

Praxe řízení před ESLP

Úvod do ochrany lidských práv

Eva Petrová

Kancelář vládního zmocněnce

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

16. března 2021

Program semináře

- **Úvod do ochrany lidských práv (16. března 2021)**
- **Ochrana rodiny a práv dětí (30. března 2021)**
- **Lidská práva a životní prostředí, tajné sledování (13. dubna 2021)**
- **Vězeňství (27. dubna 2021)**
- **Migranti a uprchlíci aneb cesta tam a zase zpátky (11. května 2021)**
- **Diskriminace, gender, bioetika, očkování (25. května 2021)**

Podmínky

- Podmínky úspěšného absolvování předmětu Praxe řízení před ESLP 2021
- 1. Účast na výuce (povolena jedna absence)
- 2. Aktivita při výuce, diskuze nad zadanými případy
- 3. Písemná anotace rozsudku ESLP v českém jazyce (<http://eslp.justice.cz/>)
- 4. Úspěšné absolvování online kurzu platformy HELP Rady Evropy dle svého výběru (<https://www.coe.int/en/web/help/home>)
-
- Kontakt:
- Eva Petrová
- telefon: 602 228 017
- e-mail: fakulta, případě eva.petrova@seznam.cz

Program bloku

- **Úvod**
 - Evropská úmluva o lidských právech
 - judikatura ESLP
 - Česká republika před ESLP
 - zastupování České republiky před ESLP - činnost kanceláře vládního zmocněnce
- **Řízení před ESLP – „život“ stížnosti**
- **Aktuální rozsudky před ESLP (příklady)**
- **Praktický nácvik podání stížnosti k ESLP**

Evropská úmluva o lidských právech

- obecná, stručná ustanovení
 - konkrétní obsah práv a svobod v tom kterém kontextu definuje v judikatuře ESLP
- některá „novější“ práva dovozena v judikatuře
 - právo na příznivé životní prostředí (*Tătar proti Rumunsku*, 27. 1. 2009)
 - právo na poskytnutí sociální služby (*McDonald proti Spojenému království*, 20. 5. 2014)
- Protokoly k Úmluvě (rozšíření rozsahu práv)
- minimální standard ochrany lidských práv v Evropě
 - Listina základních práv a svobod může stanovit vyšší standard
 - přiměřenost dle Úmluvy se nerovná vždy nejmenšímu možnému zásahu do práv

Základní zásady výkladu a použití Úmluvy

- omezení práv (explicitní, implicitní; absolutní práva)
- přiměřenost
- prostor pro uvážení (*margin of appreciation*)
- autonomní pojmy
 - trestní obvinění (*Lauko proti Slovensku*, 2. 9. 1998)
 - zákon (*Gillan a Quinton proti Spojenému království*, 12. 1. 2010)
- pozitivní závazky
 - souvislost se zásadou účinnosti ochrany lidských práv
- účinná a konkrétní práva, nikoli teoretická a iluzorní
- subsidiarita
- Úmluva jako „živoucí instrument“

Evropská úmluva o lidských právech (vnitrostátní pohled)

- součást ústavního pořádku (nález Pl. ÚS 36/01, 25. 6. 2002):

„Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky.

Proto rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení čl. 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodních smlouvy o lidských právech a základních svobodách.“

Judikatura ESLP (1)

- závazný výklad Úmluvy
 - pro strany řízení (článek 46 Úmluvy): věc rozhodnutá
 - výkon rozsudku: individuální a obecná opatření k nápravě
 - účinky *erga omnes*: věc vyložená
 - „Rozsudky ESLP slouží nejen účelu rozhodnout o věcech, které jsou ESLP předloženy, ale obecněji též účelu objasnit, ochránit a rozvinout pravidla zakotvená Úmluvou, a tím přispět k dodržování závazků, které státy jako smluvní strany převzaly (...) Posláním ESLP je také rozhodovat ve veřejném zájmu o celospolečenských otázkách, a tím zvyšovat obecné standardy ochrany lidských práv a šířit judikaturu v této oblasti ve společenství států Úmluvy.“
(*Paposhvili proti Belgii*, velký senát, 13. 12. 2016, § 130)
 - zásada právní jistoty, předvídatelnosti a rovnosti:
pro změnu judikatury musí existovat dobré důvody, zejména shodný vývoj ve smluvních státech Úmluvy [*Scoppola proti Itálii* (č. 3), velký senát, 22. 5. 2012, § 94]
 - náleží I. ÚS 310/05 (15. 11. 2006):
„(...) orgány veřejné moci mají povinnost přihlížet k výkladu Úmluvy provedenému ESLP, (...) a to i ve věcech týkajících se jiného státu než ČR, pokud tyto věci mají podle své povahy význam i pro výklad Úmluvy v českém kontextu (...)“

Judikatura ESLP (2)

- důležité jsou obecné zásady a kritéria posouzení dané situace
- velmi zřídka konkrétní podrobná pravidla typu lhůt (přiměřená délka řízení apod.)
- stále častěji výčet kritérií [*Muršić proti Chorvatsku*, 20. 10. 2016, § 136–141; *Von Hannover (č. 2) proti Německu*, 7. 2. 2012, § 108–113]
- situace posuzována jako celek, málokdy je důvodem porušení jednotlivý aspekt sám o sobě
- přirozeně ne všechny situace již ESLP posuzoval: nutné pracovat s obecnými zásadami vyplývajícími z ustálené rozhodovací praxe, spíše než hledat skutkově totožný případ
- struktura rozsudku ESLP

Zdroje judikatury ESLP

- HUDOC: <http://hudoc.echr.coe.int/>
- databáze v češtině: <http://eslp.justice.cz/>
 - [instruktační video](#)
- [Zpravodaj KVZ](#)
- ASPI
- Soudní judikatura („žlutá sbírka“); sbírka Nejvyššího soudu („modrá sbírka“); Soudní rozhledy; Jurisprudence
- Komentář k Úmluvě (2012; *Kmec, Kosař, Kratochvíl, Bobek*)
- anglické komentáře
 - *Harris, O'Boyle : Law of the European Convention on Human Rights, 2014*
 - *Reid : A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, 2015*

Česká republika před ESLP (běžící kauzy)

- délky řízení a účinnost odškodňovacího mechanismu (7 stížností)
- povinné očkování (6 stížností)
- výslech svědků v trestním řízení (6 stížností)
- spravedlivost řízení před Ústavním soudem (3 stížnosti)
- nepřiměřená výše soudních poplatků (2 stížnosti)
- policejní násilí a jeho vyšetřování (2 stížnosti)
- zajištění majetku v průběhu trestního řízení (2 stížnosti)
- délka vazby; ochrana před domácím násilím; odškodnění protiprávních sterilizací; extradiční vazba; odběry DNA; kárné řízení s exekutory; výše náhrady za vyvlastnění; popření otcovství; atd.

Další agendy

- Rozšíření agend KVZ
 - Usnesení vlády ze dne 27.2.2017 č. 155 o systémovém řešení zastupování ČR v řízeních o individuálních a kolektivních oznámeních a stížnostech před mezinárodními kontrolními orgány v oblasti lidských práv
 - řešíme i CAT (Výbor proti mučení), CERD (Výbor pro odstranění rasové diskriminace), CEDAW (Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen), CRC (Výbor pro práva dítěte) a CED (Výbor pro nucená zmizení) v rámci OSN a ECSR (Evropský výbor pro sociální práva) v rámci RE, a to vedle HRC v rámci OSN (od r. 2003)
 - Usnesení vlády ze dne 22.5.2017 č. 391 k návrhu na ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením – zatím ve výhledu

Česká republika před ostatními mezinárodními orgány ochrany lidských práv

- **Evropský výbor pro sociální práva** (kolektivní stížnosti)
 - rozdílné odměňování žen a mužů (*University Women of Europe*)
 - řízení o činu jinak trestném, které spáchalo dítě mladší 15 let (*ICJ*)
 - umísťování dětí do kojeneckých ústavů (*ERRC* a *MDAC*)
 - sterilizace jako podmínka úřední změny pohlaví (*Transgender Europe*)
- **Výbor OSN pro lidská práva** (CCPR)
 - restituční podmínka státního občanství (Malinovski)
- **Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen** (CEDAW)
 - vyhoštění do Ghany (domácí násilí) – (Ocran)
 - odškodnění za protiprávní sterilizace (6 oznámení) – (Dzurková a ostatní)
- **Výbor OSN pro nucená zmizení** (CED)
 - spor mezi rodiči a dcerou a zetěm (Iureva)
- **Výbor pro práva dítěte** (CRC)
 - odebrání dětí z rodiny z důvodu neplnění školní docházky (B.J. a P.J.)

Nejčastější porušení ze strany České republiky

- 62 % právo na spravedlivý proces
 - nepřiměřená délka řízení
 - přístup k Ústavnímu soudu (souběh dovolání a ústavní stížnosti)
 - výslech svědků v trestním řízení
- 13 % právo na svobodu a osobní bezpečnost
 - právo být slyšen v řízení o vazbě
- 8 % právo na respektování soukromého rodinného života
 - právo styku s dítětem po rozvodu
- 7 % právo na účinný prostředek nápravy
 - odškodnění nepřiměřené délky řízení
- 5 % právo na pokojné užívání majetku
 - výše náhrady povinným osobám v restituci
 - regulace nájemného

Česká republika před ESLP (příklady rozhodnutí)

- 2014
 - *R & L, s. r. o. a ostatní (regulace nájemních vztahů)*
 - *Hanzelkovi (ambulantní porody)*
- 2015
 - *Rohlena (retroaktivita trestního zákona)*
- 2016
 - *Dubská a Krejzová (domácí porody)*
 - *Červenka (zbavení svobody v zařízení sociálních služeb)*
 - *Žirovnický (prostředky nápravy špatných podmínek ve věznicích)*
 - *Hrazdíra (inkluzivní vzdělávání)*
- 2017
 - *Beránek (počítání lhůt pro podání ústavní stížnosti)*
- 2018
 - *Novotný (nemožnost popřít otcovství)*
- 2020
 - *Tempel (spravedlivost trestního řízení)*

Řízení před ESLP

- vnitrostátní úroveň
 - vyčerpání prostředků nápravy
 - uplatnění námitky porušení Úmluvy alespoň v substanci
 - lhůta 6 měsíců
 - článek 47 jednacího řádu ESLP (jak napsat stížnost)
- řízení před ESLP
 - smírné urovnání, jednostranné prohlášení vlády
 - sporné řízení
 - vedlejší účastenství
- výkon rozsudku
 - vnitrostátní úroveň ([Kolegium](#) expertů k výkonu rozsudků ESLP)
 - dohled Výboru ministrů Rady Evropy

Rozhodovací formace ESLP

- samosoudce
 - rozhodnutí o věcech zjevně nepřijatelných a bagatelních
 - rozhodnutí jsou konečná
- výbor
 - složen ze 3 soudců
 - rozhoduje o přijatelnosti či vyškrtnutí stížnosti, případně v meritu, pokud otázka v ní posuzovaná je předmětem ustálené judikatury ESLP
- senát
 - složen ze 7 soudců
 - rozhoduje o přijatelnosti a meritu věci současně rozsudkem
 - velký senát
 - složen ze 17
 - vyvolává-li věc závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s dřívější judikaturou

Vládní zmocněnec a jeho kancelář

- Statut vládního zmocněnce
 - poslání vládního zmocněnce
 - kancelář vládního zmocněnce
 - úkoly a pravomoc vládního zmocněnce
 - spolupráce s orgány veřejné moci (zákon č. 186/2011 Sb.)
- Zpráva o činnosti – do vlády/ročně

Spolupráce vládního zmocněnce s „dotčenými orgány“

- Zákon č. 186/2011 Sb., o poskytování součinnosti pro účely řízení před některými mezinárodními soudy a jinými mezinárodními kontrolními orgány
 - Dotčené orgány
 - Poskytování informací a další součinnosti
 - Informace se poskytují na žádost, ve stanovené lhůtě a bezúplatně

Řízení před ESLP

- Podání stížnosti
- Oznámení stížnosti žalované vládě
- Stanovisko vlády k přijatelnosti a odůvodněnosti stížnosti
- Doplnující stanovisko vlády – reakce na repliku stěžovatele a návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění
- Nepřijatelnost, vyškrtnutí ze seznamu
- Rozsudek, smír, jednostranné prohlášení vlády
- Výkon rozsudku – dohled Výboru ministrů Rady Evropy
- Komunikace s ESLP je písemná, ústní jednání výjimečně

Sepsání stížnosti k ESLP

- Praktický nácvik

Děkuji za pozornost

Eva Petrová

kancelář vládního zmocněnce

epetrova@msp.justice.cz